

**täis-
KUI:**

ANDRES EHN

Tartu Ülikool · Eesti Kirjanike Liit · Eesti Kirjandusmuuseum

TÄISKUI

Andres Ehin 70

QUITUND

Tartu Kirjanduse Maja
Jüripäev, 23. aprill 2010 kell 18.00

Andres Ehini ja Yasuo Fujitomi ühiskogu esitlus
Taimi Paves ja Maalehe Raamat, luuletusi loeb Ott Aardam

Oopel 49 – jaam, Ki wa, Leene Nola, Riru Homunculus, c;, Martiini, Luulur

MÕÕKHAMBULINE MINATEADVUS

Konverents

Eesti Kirjandusmuuseum
Laupäev, 24. aprill 2010

10.00–11.45

Avasõnad

Arne Merilai. Üks lagendikul
Mart Velsker. Traktor üle mure
Aare Pilv. Kas on olemas Ehini-järgsus?

12.00–13.30

Patrick Cotter. Andres Ehin's Poetry in English
Taimi Paves. Võõtorav unenäo kuusel
Vilve Asmer ja EKLA. Andres Ehini museaalia esitlus

Lõuna

15.00–16.30

Peet Lepik. Andres Ehini luulemaailma arhailisest arhitektoonikast
(semiootiline etüüd)

Valdur Mikita. Nägemusi poeetilisest geograafiast
Erkki Luuk. Joad ja ojad

16.45–18.15

Krista Ojasaar. Dr. Lü-Ming ja võimalik saatus
Tuuli Kaalep. Näitemängu jäljed kiirteel
Märten Rattasepp. Andres Ehini proosakeel

IGAVIK VANNITOAS

Tartu Kirjanduse Maja
Laupäev, 24. aprill kell 19.00

Andres Ehini valikkogu esitlus (Varrak)

Ansambel Häämu – Andres Ehin (hää), Brian Melvin (trummid), Mart Šoo (kitarr)

Ussikuningaöö

Toetajad: Tartu Ülikool · Eesti Kirjanike Liit · Eesti Kirjandusmuuseum
Kultuuriministeerium · Eesti Kultuurkapital · Maalehe Raamat

Kujundanud Lemmi Kuulberg

TÄIS- KUI:

ANDRES EHI

TARTU ÜLIKOOL
KIRJASTUS

Raamat ilmub Tartu Ülikooli, Eesti Kultuurkapitali kirjanduse ja Raplamaa sihtkapitalide toel.

Koostaja Arne Merilai

Toimetaja Ele Süvalep

Retsensendid: Luule Epner, Janek Kraavi, Kersti Unt, Marja Unt

Fotod: Eesti Kirjandusmuuseumi kultuurilooline arhiiv, perekond Ehini, Jüri Arraku, Hellar Grabbi erakogud; pildistanud Jüri Arrak, Patrick Cotter, Helja Ehin, Irja Grabbi, Eve Kask, Ado Endrik Kesküla, Alar Madisson, Arne Merilai, Aivar Pihelgas

Peatoimetaja Arne Merilai

Toimetuskolleegium:

Eve Annuk (Eesti Kirjandusmuuseum)

Marina Grišakova (Tartu Ülikool)

Cornelius Hasselblatt (Rijksuniversiteit Groningen)

Maire Jaanus (Barnard College, Columbia University)

Tiina Kirss (Tallinna Ülikool, Eesti Humanitaarinstituut)

Marin Laak (Eesti Kirjandusmuuseum)

Pekka Lilja (Jyväskylän yliopisto)

Thomas Salumets (University of British Columbia)

Anneli Saro (Tartu Ülikool)

Küljendaja Tiia Ilus

Kaane kujundaja Kalle Paalits

ISSN 1736–3888

ISBN 978–9949–32–161–2

Autoriõigus autoritel 2012

Tartu Ülikooli Kirjastus

www.tyk.ee

EESSÕNA

Jüripäeval ja Markuse ning ussikuningapäeva laupäeval ehk 23.–24. aprillil 2010. aastal korraldas Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituut, koostöös Eesti Kirjanike Liidu ja Eesti Kirjandusmuuseumiga konverentsi „Täiskui: Andres Ehin 70”. Islandi tuhapilvesaaga kiuste jõudis Hispaania palverännakult eksperimenteeriva esitlusõhtu „Kuitund” ja tõsise kõnepäeva „Mõõkhambuline minateadvus” hakul õnnelikult kohale ka patafüüsiline nimiobjekt ise. Teise päeva loojakul, mil nimetajaks juba „Igavik vannitoas”, võis aga nautida sürrealistliku nimisubjekti häälutusi ansambli „Häämu” saatel.

Paraku ei jõudnud nimikangelane enam ära oodata ei oma järgmist sünnipäeva ega ka käesolevat raamatut, vaid aasta tagasi jõulukuul läksid täide viimased sõnad tema luuletusest „Lugu” (1966): *mu kere jäi kangeks / ma ei suutnud enam loogelda / ajasin naha maha / ja kivistusin // vaikne ja valus on elu / vaikne ja valus on ...* Või nagu ta ütleb teisel, aga samal ajal („Hämarus lumeväljadel”): *quptäämõ quptäämõ see tähendab ... jõhker õrn vabadus / see on ...*

Käesolev tõlgenduskogumik koondab konverentsist lähtunud eelretsenseeritud käsitlusi mitmekülgse kirjaniku erinevatest loomeavaldustest, autoreiks kirjandusuurijad Arne Merilai, Mart Velsker (Tartu Ülikool), Aare Pilv (Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus), semiootikadoktor Peet Lepik, toimetaja Tuuli Kaalep (Eesti Rahva Muuseum), japonist Taimi Paves (Tallinna Ülikool) ning magistrant Märten Rattasepp (Tartu Ülikool). Akadeemilise osaga liitub üldisem võrdleva poeetika jagu „Sürrealismist lumeväljadel”, mille sisustavad kahasse A. Merilai ning keele- ja kirjandusteadlane ehk filoloog Tiit Hennoste (Tartu Ülikool).

Hea kirjandusteadus, kuuludes võrdselt nii teadus- kui ka kultuuriväljale, eeldab aga enam kui ainult akadeemilist kirjutust. Täielikuma teadmise huvides tuleb talletada ka autorite eneseselgitusi, lähedaste hoiakuid ja kaasteeliste mälestusi, avaldada ajaloolisi dokumente, arhiivileide

või teisi tähtsaid paratekste, väärtustada retseptiooni kandvaid aluseid. Nii sisaldab koguteose esimene osa isiklikke ja mälestuslikke palu – mõtisklevaid, tundelisi, järeldamavaid järeldusi: perekond Ehinitelt endilt, kirjanikelt Ain Kaalepilt, Madis Kõivult ja Jaan Kaplinskilt, meediaõppejõud Marju Lauristinilt, kunstnik Jüri Arrakult, psühholoog Peeter Tulvistelt, nooremalt loojatelt Valdur Mikitalt, Mathuralt ja Erkki Luugilt, Lõuna-Iirimaa kirjanike juhilt ja Andrese tõlkijalt Patrick Cotterilt.

Teine alaosa, „Kirju kuldseist kuuekümnendaist”, toob ära USAs ilmunud ajakirja *Mana* väljaandja Hellar Enari Grabbi kirjavahetuse Andrese ja tema ema Alice Ehiniga aastail 1963–1967. Avaldamine demüstitseerib kahe suure kultuurkujuga suhtluse tegeliku sisu, restaureerides ühtlasi ka toonast õhkkonda.

Kogumiku kolmas peatükk kannab pealkirja „Eideetiline looja”. Selles esitatakse taastrükk noore Andres Ehini programmilisest esseest „Kujund ja meeled” ajakirjast *Looming* (1966), samuti tema nägemus omaenda põlvkonna luulest vabas ajakirjas *Mana* (1982). Kolmandana taasüllitatakse Hasso Krulli tosina aasta tagune mõjukas, paljutsiteeritud analüüs „Pipra-kaun ja kiil” (2000). Taastrükitud artiklite vormistus ja viited on kogumikus säilitatud algsel kujul.

Nii nagu Ene Mihkelsoni või Viivi Luige tõlgenduskogumikke *Päevad on laused* (2005) ja *Looming – olemise kehtestamine* (2007), lõpetab ka Ehini mõttetalguid mahukas isikubibliograafia, mille pani kokku Jaan Malin. Selle žanri jõud on igikestev.

Tartu Ülikool tänab kaunite kunstide professorit rikka ja vaimustava elutöö eest.

Koostaja

SISUKORD

I KUITUND: *In memoriam*

<i>Andres Ehin</i> . Lühike elulugu	11
<i>Ly Seppel</i> . Lühendades küünlal tahti: Luulet Andrese mälestuseks	17
<i>Kristiina Ehin</i> . Itk isale	19
<i>Valdur Mikita</i> . Meistri lahkumine	22
<i>Ain Kaalep</i> . Hunditamm ja tiriratas	28
<i>Madis Kõiv</i> . Noor Andres Ehin ja tema radikaalne sürrealism	35
<i>Marju Lauristin</i> . Andresega, vaikides	42
<i>Jaan Kaplinski</i> . Ülikoolis, salongis, kohvikus...	46
<i>Jüri Arrak</i> . Andres Ehinit illustreerides	54
<i>Peeter Tulviste</i> . Andrese lood	58
<i>Patrick Cotter</i> . Andres Ehini luule inglise keeles	60
<i>Mathura</i> . Alateadvus ja mütoloogia: Andres Ehin 70	65
<i>Erkki Luuk</i> . Minu mälestised	70

II KIRJU KULDSEIST KUUEKÜMNENDAIST

<i>Hellar Grabbi</i> . Andres Ehinaga kodusilda rajamas	79
Andres ja Alice Ehini kirjavahetus Hellar Grabbiga 1963–1967	88

III EIDEETILINE LOOJA

<i>Andres Ehin</i> . Kujund ja meeled (1966)	153
<i>Andres Ehin</i> . Kuuekümnendate aastate põlvkond eesti luules (1982)	166
<i>Hasso Krull</i> . Piprakaun ja kiil: Andres Ehini tiivulised fragmendid	177

IV SÜRREALISMIST LUMEVÄLJADEL

- Tiit Hennoste.* Hämarus lumeväljadel: Eesti kirjandus ja sürrealism 199
Arne Merilai. Sürrealismist eesti luules: Ankrumees ja udusulistaja 229

V MÕÕKHAMBULINE MINATEADVUS

- Arne Merilai.* Üks legendikul 247
Mart Velsker. Traktor üle mure: Lendmõtteid Andres Ehini luulest 260
Aare Pilv. Kas on olemas Ehini-järgsus? Visandeid edasimõtlemiseks 270
Taimi Paves. Vöötorav unenäo kuusel 281
Peet Lepik. Andres Ehini luulemaailma arhailisest arhitektoonikast 297
Tuuli Kaalep. Juhusega rännates: Ulmeline pilalugu „Karske õhtupoolik” 310
Märten Rattasepp. „Vabalt ära moonutatud” – Ehini proosatihnik 330

VI ANDRES EHINI BIBLIOGRAAFIA

- Koostanud Jaan Malin 349